

(/)

🏠 (/)

> Kunst - Arkitektur - Haver - Design - Mode (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode>)

> Bøger (<https://www.historie-online.dk/boger>)

> Anmeldelser (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5>) > Samlingssteder

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/martin-a-hansen-og-kunsten>)

Samlingssteder

Kategori: Anmeldelser

Visninger: 298

Del artikel: **f** (<https://www.facebook.com/sharer/sharer.php?u=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/samlingssteder>)

t (<https://twitter.com/home?status=>. Aktiviteten kan ses på <https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/samlingssteder>)

in (<http://www.linkedin.com/shareArticle?mini=true&url=https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/samlingssteder&title=>)

Jesper Svenningsen

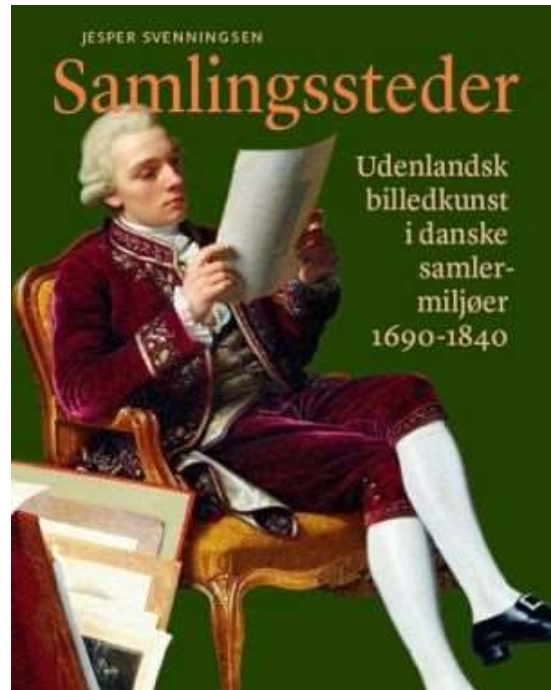
Samlingssteder. Udenlandsk billedkunst i danske samlermiljøer 1690-1840.

Aarhus Universitetsforlag. 348 sider. Illustreret. 399,95 kr.

Af Anders Ellegaard

Den finurlige titel "Samlingssteder" fik anmelderen til at overveje, om bogen ville være noget for ham. - Hvad betyder "Samlingssteder"? - Forfatteren forklarer, at ordet både skal referere til en kunstsamling og til et socialt mødested. Efter endt læsning må anmelderen erkende, at mængden af viden (og dannelse) er steget betydeligt. - Der ligger et stort arbejde og en stor viden bag denne bog.

På forsiden af bogen er der et udsnit af Frederik Vermehrens maleri fra 1883 af en kunstkender. Hele maleriet kan ses på én af de første sider i bogen. - Undertitlen til bogen er: Udenlandsk billedkunst i danske samlermiljøer 1690-1840.

Forfatteren har opdelt tiden i fire perioder men påpeger, at det ikke må opfattes som egentlige skel. Historie og kunsthistorie har en glidende udvikling, og hovedtendensen i en periode starter først i det små, tager til, topper og flader ud til sidst, medens en ny tendens måske allerede er startet. - Året 1840 har forfatteren valgt som sluttidspunkt af flere grunde: samlingerne var blevet åbne for offentligheden og samlersmagen var mest (kun?) national og ikke rettet mod udenlandsk billedkunst bortset fra måske samlere af grafik og tegninger.

Den første epoke er 1690-1740 og har titlen "Levemænd & virtuosi." Siden middelalderen blev unge adelsmænd sendt på såkaldt dannelsesrejse, hvor de blandt andet så den kunst, som allerede var opstået og etableret i Italien og Frankrig. Den senere kong Frederik IV (1671-1730) var som kronprins i 1692-93 på rejse i Tyskland, Østrig, Italien og Frankrig. Som konge foretog Frederik IV en ny rejse til Italien i 1710. Forfatteren nævner flere adelige og højere embedsmænd, som havde været med på kongens rejser eller som blev "smittede" af hans interesse; også dengang var kongehuset toneangivende. Danske kunstnere begyndte at rejse og blev uddannet i udlandet og kunsthandelen begyndte så småt at blomstre.

Den anden epoke er 1740-1780 med titlen "Statsmænd & connoisseurs." De gamle samlere faldt efterhånden væk og blev afløst af nye generationer. De nye samlere kan opdeles i to grupper: den ene søgte efter kunstnerisk kvalitet medens den anden anlagde et mere videnskabeligt syn på maleriernes kildeværdi, men selvfølgelig var der overlap mellem de to gruppers samlersstrategi. - Det var stadig kongens embedsmænd, som havde overskud, interesse og råd til at samle malerier. Men der var sket et skift i smagen. Med rokokoen (i Danmark ca. 1730-1760) ændredes smagen fra det italofile til det nederlandske. To navne skal nævnes, idet de to personer havde meget stor betydning for samlernes foretrukne smag. Maleren Gerhard Morell slog sig i 1740'erne på kunsthandel. Efter at have arbejdet for tyske fyrster blev han i 1757 udnævnt til "hofkunstkommissær!" Den anden person er lensgreve Adam Gottlob Moltke (1710-1792), som var overhofmarskal og storgodsejer. Med blandt andre Morell som rådgiver skabte Moltke en samling af malerier, som måske er den mest enestående samling i Danmark. Det var i øvrigt i 1754, at Kunstakademiet blev oprettet. - I løbet af denne periode begyndte borgerskabet at have mulighed for og råd til at begynde at samle kunst. Igen skal to nævnes: juristen Friederich Adam Müller (1725-1795), som begyndte som hofskriver under Moltke. Den anden borgerlige kunstsamler var kunstkammerforvalter Lorenz Spengler, som viste rundt i Det Kongelige Kunstkammer. Det fremgår af vejviseren fra 1770, at også Spenglers egen kunstsamling blev tilgængelig for offentligheden.

Den tredje epoke er 1780-1815 og har titlen "Embedsmænd & Nachzügler" (Det sidste ord betyder efterfølgere). Igen sivede samlertangen nedad. Efter det mislykkede statskup i 1784 blev borgerskabet styrket, hvilket gav interesse og økonomisk mulighed for andre end adelige og de højtstillede embedsmænd til at samle på kunst. I bogen nævnes flere erhverv og stillinger: lavere hofembedsmænd, akademikere, kunstnere, malermestre, gejstlige, præster, jurister, konsulere, silkehandlere, storkøbmand og officerer. Mange er nævnt med navn i bogen. Den foretrukne præference var stadig den nederlandske kunst, som ifølge forfatteren udgjorde halvdelen af de foretrukne malerskoler. Samlingerne var udstillede i den officielle del af embedsboligerne. Samlertangmiljøet var meget homogent trods de forskellige erhverv. Man var venner, selv om man konkurrerede om den gode kunst, og man besøgte hinanden. Sammenfattende skriver forfatteren, at der var "et centraliseret samlertangmiljø rundet af en koncentreret bykultur."

Det næste kapitel (nr. 5) dækker også perioden 1780-1815 og har titlen "Smagsbevarere & smagsfornyere." I samlertangmiljøet var det stadigvæk nederlandske kunstneres malerier, som blev foretrukket. Men som forfatteren skriver, hvad nåede overhovedet frem? Kunsthandlere og kunsteksperter fastholdt imidlertid smagen. Samlerne havde brug for eksperter til katalogisering, tilskrivning og vurdering. De officielle eksperter var Kunstakademiets professorer, men privatpersoner henvendte sig ikke til dem, men til kunsthandelens andre eksperter. De kunne være kunsthandlere eller embedsmænd, akademikere og kunstnere, som havde ekspertisen som bierhverv. En efterspurgt gruppe var malerirestaurerere, som kunne rense og fernisere malerier og reparere rammer. - En ny gruppe af kendere af udenlandsk kunst dukkede også op: danske diplomater i udlandet og udenlandske diplomater i Danmark. Begge grupper gav frisk luft til samlertangkredsene.

Den fjerde epoke er 1805-1840 og har titlen "Patrioter & pragmatikere." Denne periode er meget præget af den politiske og økonomiske situation i Danmark. Eksempelvis var Englandskrigen, tabet af flåden, Københavns bombardement, "statsbankerotten" og fredsslutningen i 1814 i Kiel, hvor vi måtte afgive Norge og Holsten, nogle af årsagerne til, at det gik økonomisk dårligt i Danmark. Nationalisme og pragmatisme prægede den politiske ledelse af landet. Kunstsamlerne så væk fra de gamle mestre og mod en mere national, samtidig kunst, som skulle tjene fædrelandet. Man lagde så at sige op til Guldalderen, den sidste halvdel af 1800-tallet. Med den borgerlige kultur skulle man ikke fremstå aristokratisk og ikke vise sin formue. Kunst skulle ikke købes i udlandet, den skulle være national og lavet af samtidige, danske kunstnere. Det stemte ikke ret godt med kunstsamleres eller kunsthandleres interesser. Private gallerier med kunstsamlinger i København begyndte nu at åbne sig for offentligheden. Nogle mod betaling, andre ikke. Købere af danske malerier begyndte at købe få malerier for at hænge dem op og ikke for at samle mange malerier i et galleri. Køberne handlede direkte med kunstnerne eller på udstillinger af kunst. Det medførte, at kunstauktioner og kunsthandlere blev mindre vigtige. Interessen for ældre udenlandsk kunst var begrænset til aristokratiske godsbesiddere samt museumsfolk, som så på malerierne med rent historisk interesse. Samlere rettede deres interesse mod grafik og tegninger. Resultatet af dette skift kan i dag ses på Kobberstiksamlingen på Statens Museum for Kunst.

For god ordens skyld skal det oplyses, at alle epokerne er fyldt med navne på samlere, mæcener og andre, som har betydning for samlingerne og kunsthistorien. Kun få er nævnt her; ikke fordi de er uden betydning, men udelukkende af pladshensyn.

Kapitel 7 handler om "Hovedlinjerne i dansk samlertanghistorie." Forfatteren resumerer indholdet af de fire epoker og de forskellige betingelser, holdninger og tendenser i samlertangmiljøet. Der blev skelnet meget imellem den ældre og den yngre kunst og forskellen imellem præferencer i udlandet og i Danmark. I udlandet er den ældre kunst mere fremtrædende end i Danmark. Underholdende og pædagogisk fortælles om en kopi af et Antony Van Dyck maleri "Tiden, der klipper Amors vinger" malet af Casper Netscher i 1660'erne eller 70'erne. I kapitlet fortælles maleriets historie og skæbne gennem de fire nævnte epoker fra ankomsten til Danmark og til de efterhånden mange forskellige danske ejere. Maleriet findes i dag på Statens Museum for Kunst.

Appendiks A er et samlertangleksikon, som er en biografisk liste over så godt som alle kendte kunstsamlere indtil midten af 1800-tallet. I alfabetisk orden oplistes 117 samlere med otte forskellige mulige notationer: samlingens indhold, erhvervelse, placering, skæbne, kataloger, skriftlige kilder, faglitteratur og værker i offentlig eje. Notationerne anføres, hvor der foreligger oplysninger.

Appendiks B er en beskrivelse af danske kunstauktioner 1670-1851. Det offentlige auktionsvæsen eksisterede fra 1661, hvor Frederik III udstedte en forordning om det. Efter en beskrivelse af offentlige auktioner følger en liste over bevarede kataloger, som omfatter dato for auktionen, det udbudtes proveniens, indholdet, antal udbudte ting, sted, arrangør, sideantal og katalogets nuværende værested. Herefter følger en liste over auktioner, hvor der ikke er bevaret et katalog, men hvor der er andre oplysninger om auktionen; for eksempel en avisnotits. Endelig er der en liste over salg af danske samlinger på udenlandske auktioner.

Disse to appendikser er et scoop for hele bogen.

Efter de to appendikser følger lister over utrykte kilder, litteratur og trykte kilder samt et personregister. - Noter til teksten er anbragt på de relevante tekstsider, og omtale af de enkelte malerier er forsynet med sidehenvisning. Begge dele gør læsning af bogen meget lettere.

Bogen er solidt indbundet og trykt på tykt papir, som ikke lader de mange fint trykte gengivelser af malerier skinne igennem til de forrige sider.

En overraskende interessant bog om kunstsamlere i Danmark og de skiftende interesser for dansk og udenlandsk malerkunst i perioden 1690-1840.

[Historie-online.dk, den 29. marts 2023]

← **Forrige artikel** (<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/martin-a-hansen-og-kunsten>)

SE RELATEREDE ARTIKLER

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/arkitektur-til-graensen>)

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/biografier-erindringer-60-60/det-glasklare-hjerte-la-ring>)

DET GLASKLARE HJERTE - L.A. RING

(<https://www.historie-online.dk/boger/anmeldelser-5-5/kunst-arkitektur-haver-design-mode/tegning>)
